

SKUP 2002 – 5

Prosjekt: Fiskefusk tvinger statssekretær til å gå av
Medarbeider: Rune Ytreberg og Øystein Antonsen
Publikasjon: NRK Dagsnytt og NRK Troms/Dagsrevyen
Publisert: Mai 02
Medium: Radio og TV
Tema:

Rune Ytreberg
Øystein Antonsen
NRK Troms
9291 Tromsø

Vi sender herved over forslag til skup-pris. Brev med forslag samt vhs-kassett og to cd-er med radio-innslag sendes også over.

Rune Ytreberg jobber som Dagsnyttts fiskerimedarbeider i Tromsø. På plassen ved siden av sitter Øystein Antonsen. Han jobber som reporter i NRK Troms. Da saken ble sendt jobba Øystein som vikar i Dagsrevyen. Han hadde et halvt års vikariat der. Han er nå tilbake i NRK Troms.

Vårt tlfnr er 77661200. Adresse er Ytreberg/Antonsen, NRK Troms, 9291 Tromsø

Fiskefusk tvinger statssekretær til å gå av.

Fiskerimedarbeider Rune Ytreberg Dagsnytt, Øystein Antonsen NRK Troms/Dagsrevyen,
Samt reportere i NRK Møre og Romsdal og i NRKs politiske redaksjon i Oslo.

Solveig Strand gikk mandag 3 juni av som statssekretær i Fiskeridepartementet etter at NRK gjennom flere saker avslørte at hennes familierederi nok en gang var anmeldt for ulovlig fiske på en trua fiskeart.

Bakgrunn

Opprettelsen av en ny og løst organisert fiskeri-redaksjon i NRK har en viss betydning i denne saken. NRK oppretta i mars 2002 en stilling som fiskeri-medarbeider i Tromsø. Reporteren lager fiskerisaker til Dagsnytt og samordner fiskeri-stoffet distrikts-kontorene lager. For å stake ut arbeidet arrangerte NRK i april et fiskeri-seminar for 15 reportere og vaksjefer fra distriktskontorene og Marienlyst. Der bestemte vi oss for å jobbe med blant annet fiskefusk, fordeling av fiske-rettigheter, og økonomien i større bedrifter og rederier.

Et visst kjennskap til fiske, fangst og fusk var viktig for å avdekke saken. Å forstå typen fiskefusk Strands båt ble anmeldt for er viktig når journalisten avgjør om dette er en sak han vil jobbe videre med eller ikke. At en båt tas for noen tonn ulovlig fiske er ikke nødvendigvis en nasjonal toppsak. Men det Strands båt var anmeldt for var i realiteten forsettlig, økonomisk kriminalitet.

NRKs Pål Hansen har i en rekke saker dokumentert denne typen fiskefusk. Båtene tjener rått på å "hvitvaske" ulovlig blåkveite-fangst. De fisker ulovlig i norsk sone, tar så fangsten med seg ut av norsk sone og inn i EU-sona. Der skriver de fangsten inn i fangstloggboka, og går tilbake i norsk sone. Slik hvitvaskes den ulovlige fangsten. Slikt fiskefusk er ikke uhell.

Fiskebåten må driftes på en bestemt måte for å få tak i og skjule den ulovlige fangsten. Denne spesielle driftinga er såpass omfattende at kapteinen neppe kan holde rederiet uvitende om båtens navigeringer.

Også det faktum at habiliteten til fiskeriminister Svein Ludvigsen og statssekretær Solveig Strand allerede hadde vært mye omtalt, gjorde saken interressent. Presseoppslagene høsten 2001 om Ludvigsens og Strands (in)habilitet førte til at Justis-departementet laget en juridisk betenkning om Solveig Strands habilitet. Strand var daglig leder i familierederiet Strand til hun tiltrådte som statssekretær. Våren 2002 bestilte Helge Lyngmoe i NRK Finnmark dette dokumentet fra elektronisk postjournal. Notatet skulle vise seg å bli viktig; det gir full oversikt over eier-postene i Strand-rederiet, og full oversikt over rederiets forskjellige datterselskaper og båter. Vi tjente altså på medias tidligere oppslag; de førte til at departementet laget en oversikt, som igjen førte til nye oppslag.

Sist men ikke minst er Strand-rederiet i Ålesund ett av Norges største fiskebåtrederier. Det er eid av mektige Olav Strand, tidligere leder av Fiskebåtrederernes forbund. Fiskeri-redaksjonen ville undersøke om det store Strand-rederiet fiska på trua fiskearter. Vi ba derfor i april 2002 Fiskeri-direktoratet å få en oversikt over hva slags fiske-rettigheter rederiet hadde. Tross gjentatte purringer fikk vi aldri den oversikten. I stedet ble vi oppringt av en saksbehandler som lurte om vi forsøkte å mistenkeliggjøre statssekretæren.

Vi var altså i gang med en sak om Strand-rederiet da begivenhetene innhentet oss.

SAKEN:

Midt under avis-streiken melder NRK Møre og Romsdal tirsdag 28 mai følgende på ettermiddagens nyhetssendinger på radio og tv:

Fiskebåten Havbris er mistenkt for underrapportering av blåkveite. Statssekretær i Fiskeridepartementet, Solveig Strand frå Ålesund, har aksjar i selskapet som eig båten. I ein rutinekontroll på grensa mellom Noreg og EU vart det avdekka at båten hadde om lag 3800 kilo blåkveite meir enn dei hadde rapportert inn, opplyser Kystvakta.

Kystvakta og Kontrollverket vil ikke gi flere kommentarer før fiskelasten var lossa på kai og undersøkt. Uten å vite om det dreier seg om et uhell eller en alvorlig forbrytelse bestemmer redaksjonen i Ålesund seg for å se saken an til Kystvakta vil kommentere saken.

Neste dag får fiskeri-medarbeider i Dagsnytt, Rune Ytreberg i Tromsø, et tips om at Strands rederi driver et planlagt ulovlig fiske etter blåkveite. Et kjapt søk i arkivene viser at Strand-rederiets båter to ganger tidligere har vært anmeldt og bøtelagt for fiskefusk. Det er mulig at statssekretæren kan være innblanda i en sak som omfatter både miljø-kriminalitet og økonomisk kriminalitet. På morramøtet i Dagsnytt torsdag 30 mai blir vi enige om å jobbe bredt med saken, og ha første sak på i 1230-sendinga.

NRK Møre og Romsdal får intervju Kystvakta torsdag formiddag 30 mai. Det er et viktig intervju. Kystvakta sier overraskende klart at de ser meget alvorlig på saken og vurderer å anmelde rederiet for fiskefusk. De mener rederiet kan ha forsøkt å skjule ulovlig fiske.

Saken er klar, vi må ha Strand i tale. Siden Solveig Strand var daglig leder i rederiet inntil hun ble statssekretær, antok vi at hun må ha kjent til driften av båten som var anmeldt. Det er ingenting som tilsier at båten har endra driftsmønster etter at hun ble statssekretær. Strand må også ha kjent til denne måten å fuske på: blåkveite-fusket er behørig omtalt av lokalavisene i Ålesund og de fleste store medier, og er dessuten velkjent i rederi-miljøet i Ålesund.

Strand er i Tromsø og går motvillig med på intervju, først for radio og så for TV. På 1230-sendinga i Dagsnytt kjører vi saken på topp. Der benekter Strand ethvert kjennskap til fiskefusket Kystvakta vil anmelde, og avviser at hun som minoritets-aksjonær har noe ansvar.

Saken ble raskt en liten organisatorisk utfordring. I løpet av formiddagen tar saken løs internt i NRK. Klokket 10 jobber seks reportere i fire forskjellige redaksjoner (Tromsø, Trondheim, Ålesund og Oslo) med saken. Det krever rask deling av ny informasjon til alle reporterne og vakt sjefene som jobber med ulike deadliner for ulike sendinger på forskjellig regionalt og nasjonalt nivå. I løpet av dagen lager vi en telefonliste og en mail-liste. Mail-lista brukte vi til å sende ut informasjon til alle involverte om hva som er gjort og sendt, når nye ting sendes ut, og videre arbeid og mulige vinklinger.

Øystein Antonsen i Dagsrevyen kobler seg raskt på saken. Vi bestreber oss på å få tak i så mange åpne kilder som mulig som kan si noe kvalifisert om saken. Det kan si oss mer om hvor alvorlig saken er for Strands vedkommende og hvilke konsekvenser den bør få. Dagsrevyens to saker som kjøres på topp i 1900-sendinga torsdag 30 mai er et eksempel på kildebruken.

Til HerogNÅ, Dagsnytt 1730-sending og Dagsnytt 18 lager vi sak på de første reaksjonene: Flere krever at Strand går av, mens fiskeriministeren på en dårlig mobil-linje fra Russland stiller seg fullt bak Strand. Han gjentar at hun bare er en minoritets-aksjonær og derfor ikke har noen innflytelse i selskapet. Dette er et viktig argument for Ludvigsen, som skal vise seg ikke å stemme.

Oppsummering av første dag, videre arbeid med kilder

I løpet av torsdagen, etter Ludvigsens og Strands bagatellisering av saken, ble det viktig å fastslå i hvor sterk grad statssekretæren er innblandet i fusket og hvor alvorlig fusket er. Vi måtte skaffe en fullstendig liste over alle anmeldelsene mot Strand-rederiet. Vi måtte offentliggjøre Strands reelle eierinteresser i båtene og rederiet. Vi måtte si noe om hvor alvorlig rovfiske etter blåkveite er. I tillegg måtte vi finne ut om reaksjonene mot Strand burde få konsekvenser for henne.

Politsk redaksjon tok seg av reaksjoner og konsekvenser og sendte ut ny sak om morgenen fredag 31 mai. Vi fulgte opp med sak som påpeker at blåkveite er en trua fiskeart som utsettes for systematisk ulovlig rovfiske. Det er både miljø-kriminalitet og økonomisk kriminalitet.

Strands påstand om at hun er en minoritets-aksjonær og kun har en liten aksjepost rimer dårlig med opplysningene i notatet fra justis-departementet. Det plukker vi fram fra vårt arkiv. Dagsrevyen kjører ny toppsak i 19-sendinga fredag 31 mai om at Strand ikke er noen vanlig

minoritets-aksjonær slik fiskeriministeren påstår, men faktisk eier en fjerdedel av det anmeldte familie-rederiet.

Fredag 31 mai jobber Dagsrevyen og Dagsnytt ilag om å få en oversikt over hvor mange ganger Strand-rederiet faktisk er anmeldt for lignende forhold. Ved hjelp av kilder i flere politi-distrikt, som tok seg god tid til å søke i forskjellige bøtereregistre, klarte vi å få en ny og fullstendig oversikt over alle anmeldelsene mot Strand-rederiet. Denne lista ble kontrollert mot kilder i Kystvakta og Fiskeri-direktoratet. Lista viser at Strand-rederiet har vært anmeldt langt flere ganger enn det som tidligere er kjent. Dagsnytt og Dagsrevyen kjører på topp at Strand-rederiet er en gjenganger i saker som gjelder ulovlig fiske. Og at rederiet har vært anmeldt flere ganger mens Strand var daglig leder av selskapet.

Det særlig Øystein Antonsen og Rune Ytreberg jobba med torsdag 30 og fredag 31, var altså å gi en fullstendig oversikt over lovbruddene Strands rederier var anmeldt for. Vi ville også gi en oversikt over hvor alvorlige lovbruddene var. Vi klarte også å avsløre at Strand hadde eier-interesser i flere av de anmeldte fartøyene. Hennes eier-interesser i rederiet var langt større enn det statssekretæren og fiskeriministeren ga inntrykk av. Fiskeriministeren ga inntrykk av at han ikke visste at den statssekretæren han utnevnte hadde hatt daglig ansvar og store eier-interesser i båter som gjentatte ganger var anmeldt for lovbrudd. Det måtte NRK finne ut for han!

Debattprogrammene på NRK problematiserte et hett tema som også kom opp i Strand-saken, nemlig de nære (og skjulte) bindingene mellom politikere og næringsinteresser. De stilte spørsmål som hvordan bekjempe fusk når statssekretæren ikke tar ansvar for det som skjer i hennes eget rederi?. Hvilke signaler gir det fiskere at Fiskeridepartementet, som er ansvarlig for å avsløre fiskefusk, har en statssekretær som selv er innblanda i en fiskefusk-sak? Disse sakene oppsummeres med en sak fra politisk redaksjon; et flertall på stortinget har ikke tillit til statssekretæren.

Strand-saken var toppsaken i de fleste sendinger i alle NRKs kanaler 30 og 31 mai og 3 juni. Til sammen ble det disse dagene sendt ut 250 saker og meldinger i alle NRKs forskjellige riks- og lokal-sendinger. Mange av meldingene og sakene er de samme. Likevel dreier det seg trolig om 40-50 forskjellige saker. Hvor mange reportere og programledere som har jobba med saken klarer vi ikke å få oversikt over, men det har vært minst ett dusin reportere og ett dusin programledere. De få andre mediene som ikke var ramma av avis-streik tok også fatt isaken. Til sammen gjorde dette presset fra media det umulig for Strand å fortsette.

Etter regjeringsmøtet mandag 3 juni må fiskeriministeren gjøre retrett. Avsløringene av Strands befatning med rederiet og de stadige bortforklaringene blir for store. På slutten av HerogNå-sendinga mandag 3 juni melder programlederen at statssekretær Solveig Strand går av. Hun vil ikke at det skal knyttes noen usikkerhet til Fiskeri-departementets arbeid med fiskefusk. Saken følges opp på sendingene utover dagen og neste dag.

Konsekvenser av saken:

Solveig Strand gikk av som statssekretær som direkte følge av denne saken. Den nye statssekretæren har ingen bakgrunn fra fiskerinæringa. Det er noe helt nytt i norsk fiskeripolitikk.

I etterkant har saken ført til en debatt om hvilke nære bånd fiskeri-næringa har inn i fiskeri-departementet. Saken har også ført til ett fornya fokus på fiskefusk som alvorlig samfunnsproblem. Etter Strand-saken har det vært flere store rettssaker om fiskefusk i Norge,

som har fått bred media-dekning. Strand-saken og de mange andre fiskefusksakene viser vel at fiskefusk ikke er enkeltstående saker, men et stort og strukturelt problem i norsk fiskerier næring.

Saken kan indirekte ha vært en av årsakene til at Stortinget dette året i økende grad har fått øynene opp for fiskeripolitikk. Stortinget stanset nylig ett av fiskeriministerens mest omstidte forslag og vil ha en samla stortingsbehandling av flere omstridte forslag. Riksrevisjonen gransker nå fiskeri-forvaltninga i Norge og skal levere sin rapport sommeren 2003.

Metode

Det er fem ting som kan oppsummeres som viktig i denne saken:

1. Kombinasjonen av forskjellige typer kilder utfyller hverandre og gir et bredt og sammensatt bilde av saken:

I løpet av noen dager har NRKs reportere ved hjelp av flere typer forskjellige kilder bringet saken fra meldingsnivå og opp til en toppsak. Jeg tror at kilde-bruken løfter saken: Vi har fra postjournalen skaffet oss skriftlige kilder på Strands eierandeler i familierederiet. Delvis skriftlige og delvis åpne og anonyme kilder i Fiskeri-direktorat, Kystvakta og Politiet gir oss en oversikt over anmeldelsene. Åpne muntlige kilder gir oss innsikt i at miljø-kriminalitet overfor en trua fiskeart er alvorlig.

2. Nærhet til kildene. Det var fire forskjellige redaksjoner som samarbeida om denne saken. Det var en styrke. Reporterne i NRK Møre og Romsdal hadde gode kilder i Kystvakta og redermiljøet i Ålesund. Politisk redaksjon på Marienlyst kunne raskt bruke sine kilder til å få fram de politiske reaksjonene på saken. Hver på sitt sted hadde de forskjellige reporterne kilder som kunne gi utfyllende opplysninger i saken. Til sammen fikk vi laga en sak vel ingen av oss hadde klart å lage så utfyllende alene.

3. Vinkling. NRK Møre og Romsdal og Dagsnytt/Dagsrevyen grep saken an litt forskjellig i starten. Lokal-kontoret var muligens litt mer avventende i sin dekning enn det Dagsnytt/Dagsrevyen var. Det kan ha sammenheng med at lokalkontoret i starten vinkler saken mer lokalt på båten og statssekretæren fra Ålesund. Mens Dagsnytt/Dagsrevyen har en mer prinsipiell vinkling: en statssekretær kan være innblanda i fusk og fanteri.

Da blir det viktig å få vite i hvor sterk grad stats-sekretæren evt. er innblanda i fusket (eierandeler og liste over anmeldelser) og hvor alvorlig fusket er. Det er dette arbeidet som løfter saken opp til en større sak og som til slutt tvinger Strand til å gå av.

4. Organisering av arbeidet.

Jeg tror fiskeri-redaksjonen med sin lokale kunnskap og nasjonale vinkling kunne heve saken opp på riksnivå. Reporterne med fiskeri-kunnskap tilfører saken opplysninger som gir den større omfang og større alvor.

Det artigste med denne saken var team -arbeidet. Reporterne og vaktstjefene i Trondheim, Oslo, Ålesund og Tromsø jobba kjapt og tett og ilag. Siden det var avisstreik og vi så godt som var alene om saken, måtte vi selv klare å kjøre hele saken fra start til mål. Det klarte vi ihvertfall til en viss grad. Eia var vi alltid der.

5. Det som glapp. Strands avgang gjorde at vi dessverre avslutta en del undersøkelser vi hadde satt i gang. For slike anmeldelser er nok bare toppen av isfjellet. Hadde Strand ikke trukket seg, eller utsatt avgjørelsen, ville vi kanskje ha brukt en del ressurser på videre undersøkelser av flere rederier og redermiljøer. Enkelt-saken med Strand gjorde at vi slapp litt av taket i det som er den virkelige store saken: det systematiske og omfattende fiskefusket i Norge.

For denne typen økonomisk kriminalitet innebærer trolig ulovlig og svart omsetning av fisk for flere hundre millioner kroner i året. Fusket er en trussel mot forvaltningen av fiskebestandene. Kanskje denne saken gjør at flere journalister på riksplan får øynene opp for alt det merkelige som skjer i fiskerinæringa.

NRK nyheter radio og tv

Ved

Rune Ytreberg

Øystein Antonsen